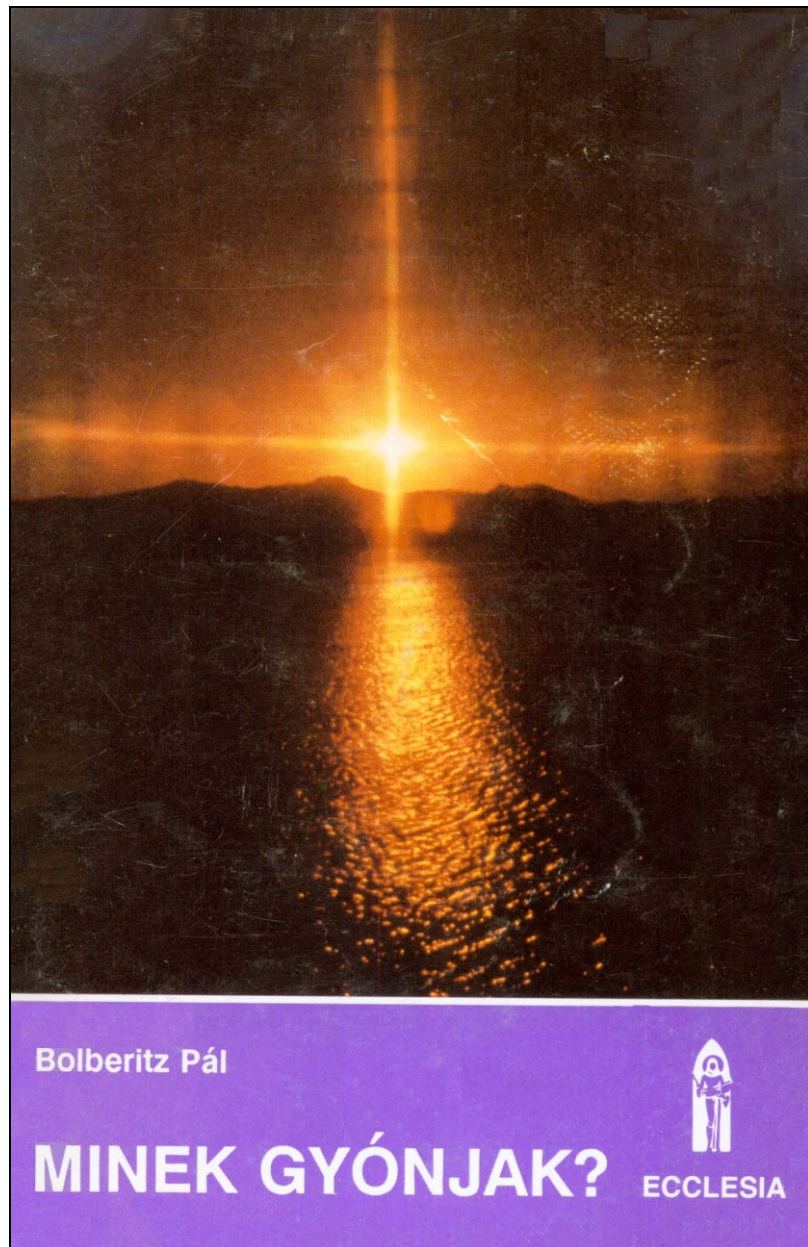

Bolberitz Pál

Minek gyónjak?

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Bolberitz Pál
Minek gyónjak?

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet 1990-ben jelent meg az Ecclesia kiadásában, az ISBN 963 363 979 4 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a szerző tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
Szentség-e a gyónás?	5
Nekem nincs bűnöm	9
Miért a papnak gyónjak?.....	12
Mindig ugyanazt gyónom	15

Előszó

Nem kétséges, hogy gyónni sohasem volt könnyű, hiszen a gyónás „fárasztó keresztség” (mint a keresztségi ártatlanság visszaszerzése) és kemény próbatétel, amint ezt már a régiek is vallották. Ám napjainkban a gyónással kapcsolatban felhozott „nehézségek” még nehezebbé teszik sokak számára a bűnbánat szentségében való részesedést. Az e témával foglalkozó megfontolások az Egyház ún. „belső dialógusához” tartoznak, hiszen a nehézségeket elsősorban nem a „kívülállók” hozzák fel, hanem azok, akik az Egyház tagjainak vallják magukat, és – állításuk szerint – keresztény életre törekednek. Kérdés, vajon milyen mértékben igazak azok az ellenvetések, amelyek a gyónás feleslegességét hangoztatják, sőt esetleg az Egyház szentségi életéből való kiiktatását szorgalmazzák? Milyen megfontolások hozhatják közelebb számukra a bűnbánat szentségének értékelését és a gyónás keretében való tevékeny gyakorlatát?

Szentség-e a gyónás?

Ha valamivel kapcsolatban nehézségeink merülnek fel, akkor arról tudásunk is van. Ám épp azért merülnek fel a nehézségek, mert tudásunk téves, vagy hiányos, így van ez a bűnbánat szentségével is. Téves vagy hiányos ismeretünk van a bűnbánat szentségéről. Manapság sokan úgy gondolják, nincs rá szükség. Elég, ha mindenki maga rendezi ügyeit az Istennel. Csakhogy ez nem olyan kérdés, amelyet szótöbbséggel, „népszavazással” lehet eldönteni. A természetfölötti igazságok a kinyilatkoztatásban vannak megalapozva, és érvényük minden igazság forrásától, az Istentől származik. „Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa” (Mt 4,17). Az evangélista szerint Jézus ezekkel a szavakkal kezdte meg tanítói működését. Ne gondoljuk, hogy ezeket a szavakat csak a maga kora embereihez intézte! Jézus központi éleateseményének, az Isten országa kialakításának a megvalósításához mindenkor elmaradhatatlan követelmény a bűnbánat szelleme. Az emberi üdvtörténet is a megbocsátás alapján indult el: „Az irgalmasságban gazdag Isten megmutatta szeretetét irántunk” (Ef 2,4).

Krisztus ennek az irgalmasságnak akart érvényt szerezni, amikor az Egyházra rábízta a „kiengesztelődés szolgálatát” (2Kor 5,18). Az Egyház azzal tett eleget e megbízatásnak, hogy hirdeti a bűnök bocsánatát, bűnbánatra vezeti az embert, és Krisztus nevében meg is bocsátja a bűnöket.

A bűn forrását, a test és a szem kívánságát, valamint az élet kevélységét magunkban hordozzuk, és ezért mindig rászorulunk Isten irgalmas megbocsátására: „Ha azt állítjuk, hogy nincs bűnünk, önmagunkat csaljuk meg, és az igazság nincs bennünk. Ha megvalljuk bűneinket, ő hűséges és igazságos: megbocsátja bűneinket, és megtisztít minden gonoszságtól (1Jn 1,9).

A megkeresztelt embernél a bűntől való szabadulás az Isten országának keretében történik. Ennek feltétele a megtérés. A megtérés életünk átértékelését jelenti a természetfölötti értékrend tükrében. Nem arról van szó, hogy egyéniségünket feladjuk, vagy természetes értékeinket semmibe vegyük! Inkább arról, hogy cselekedeteinket Isten rólunk kialakított elgondolásához igazítsuk, amit a hit által a kinyilatkoztatás összefüggésében, körülményeink alakulásában és lelkiismeretünk szavában ismerhetünk fel.

A nagykorú keresztyén folytonos megtérése és újjászületése ebben az összefüggésben történik. Nem elégszik meg azzal, hogy a bűnben csupán „törvényszegést” lásson, hanem azt is bűnnek érzi, hogy elmulasztotta az Isten kegyelmi közeledésével való szabad akarati együttműködés lehetőségét: különösen állapotbeli kötelességei teljesítése és a felebaráti szeretet gyakorlása terén.

A bűn Isten akaratának megszegése, és így jóvátétele is csak uralmának elismerése által történhet. Isten nem mondhat le felségjogairól és az erkölcsi rend érvényéről. Csak ott engedélyez bocsánatot, ahol a teremtmény meghódol, és bűnbánatot tart. A megkeresztelt ember felett Isten az Egyházban gyakorolja jogait, tehát itt adja a megbocsátást is. Csakhogy joga van a megbocsátást bizonyos jelekhez és feltételekhez kötni. Az Egyház illetékessége abból is érthető, hogy az ember a bűnével Krisztus kegyelmét utasítja vissza, az Ő titokzatos testétől szakad el. Márpedig a Főhöz való visszatérésnek a misztikus testben kell végbemennie.

Krisztus a bűnbocsátó hatalmat átadta az Egyháznak, a bűnbánat szentségének rendelkezésével. Apostolainak ezt mondta: „Amit megkötök a földön, megkötött lesz a mennyben is, amit feloldoztok a földön, feloldott lesz a mennyben is” (Mt 18,18). Az oldó és kötő hatalommal megmagyarázta, az Egyháznak joga lesz a bűnösöket kizárni a közösségből, és újra visszavenni. Feltámadása után a legnagyobb ajándéka Egyháza számára a bűnbocsátás hatalmának átadása az apostoloknak. „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. E szavak után rájuk lehelt, és folytatta: Vegyétek a Szentlelket, akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyer, akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad” (Jn 20,21). Jézus tehát saját küldetését ruházta át

az apostolokra. Őt viszont azért küldte az Atya, hogy természetfölötti életet adjon az embereknek. Ezt az életet egyedül a bűn veszélyezteti. Az apostolok küldetésében viszont az isteni szeretet és irgalom diadalmaskodik, amely a világnak a Megváltót adta.

Az apostolok hatalma kiterjed minden bűn megbocsátására, hiszen Krisztus nem tett semmi megszorítást. Az Egyház is mindig így értelmezte e megbízatását. Krisztus csak a Szentlélek elleni bűnökről mondta, hogy nem nyernek bocsánatot sem ezen, sem a másvilágon (vö. Mt 12,32). Olyan bűnökre gondolt, amelyekkel együtt jár az elbizakodottság, a megátalkodottság, a szív keménysége, vagyis mindaz, aminél a bánat lehetősége nem marad meg.

Igaz, hogy csak Isten bocsáthatja meg a személye elleni sértést, de Neki megvan a joga ahhoz, hogy az embert megtegye helyettesének. Különbösen az ember legtöbbször nem is Isten személye ellen vét tudatosan, hanem az erkölcsi rend ellen. Az életet irányító értékrendet zavarja meg bűnével, ezért is lehet szerepük az emberi megbízottaknak a kiengesztelődés szolgálatában. Ám az Egyház bűnbocsátó hatalmát nem szabad úgy elszínteleníteni, mintha az csupán egy törvénynek vagy engedménynek jogi alkalmazása lenne. Az Egyház köteles a bűnt és a bűnöst úgy kezelni, ahogy Krisztustól látta. Az Isten irgalmát és szeretetét azért hangoztatja, hogy az emberek maguk forduljanak el a bűntől, és igyekezzenek megmaradni a kegyelemben. Isten szentségének és uralmának hirdetésében helyet kap a felelősség és a bűntudat hirdetése is. Azt kell elérni, hogy az emberek minden igyekezetükkel kerüljék a bűnt, a bánat pedig a szeretet erősítése legyen.

Krisztus nem határozta meg részletesen a bűnbocsánat szertartását, ezért az Egyház saját belátása szerint alakította ki a szentség gyakorlatát. Az első századokban a bűnvallomás után a vezeklési idő következett, és csak annak leteltével kapták meg a bűnbánók a feloldozást. A vezeklés idején és a feloldozás előtt az Egyház együtt imádkozott a bűnbánókkal. Igazolni akarta, hogy botladozó tagjaival is egynek érzi magát, sőt, felelősséget érez irántuk. A fülgyónás csak később alakult ki, a diszkrécio megőrzése céljából.

Ma azt tartjuk, hogy a bűnbánat szentségének lényegét együtt alkotja a bűnbánó vallomása, bánata, elégtétele és az Egyháztól kapott feloldozás, amit a püspök vagy pap szolgált ki. A bűnbánó elégtétele, illetve engesztelő cselekedetei azért lehetnek a szentségnek részei, mert ezeket az Egyházban mintegy a feloldozást kérve végzi el. Tehát a cél vonja be őket a szentségi rendbe.

Csak komoly bűntudat alapján alakulhat ki lelkünkben az igazi, őszinte bánat, a lelki fájdalom bűneinkért, mulasztásainkért. A bűnbánat indítéka lehet bűnünk súlyosságának a belátása, elismerése. Lehet Isten végtelen szentségének az elgondolása, akinek a színe előtt megsemmisülten állunk bűneink terhével. Lehet Jézussal mint a tökéletesség mintaképével való szembesülés. Lehet Jézus tanításával szembeni hűtlenségünk beismerése, s különösen az Ő, bűneinkért vállalt szenvedésének és keresztjének meggondolása.

A tökéletes bánat az, amikor Isten iránti szeretetből bánjuk meg bűneinket azzal a szándékkal, hogy azt jóvá is tegyük. A tökéletes bánat visszahelyezi a bűnbánót a megszentelő kegyelem állapotába, ha egyébként nincs lehetősége arra, hogy a bűnbánat szentségéhez járuljon.

A kevésbé tökéletes bánat a bűn és a bűn következményeivel szemben érzett természetes búslakodás vagy az Isten büntetésétől való félelem hatására jön létre. Ez a bánat önmagában nem elég a megigazuláshoz. Azonban amikor az ember elismeri Isten büntető jogát, már kilép magából, és feladja öncélúságát. Aki Istentől fél és nem a büntetéstől, abban a bánat, vagyis az elkövetett bűnei felett érzett lelki fájdalom gyümölcsöző.

Sok ember a bánatot megalázónak érzi, és ezért igyekszik bűneit is megmagyarázni, legalább önmagának. Pedig a bánat nem lealázó, hanem rejtett erőket felszabadító lelki energia.

Részesít a bűneinkért engesztelést vállaló Krisztus keresztáldozatának gyümölcseiből. Hasonlóvá tesz a kereszthordozó és szenvedő Krisztushoz. Ezért a bűnbánatot erénynek is nevezzük, amelynek hősiegy gyakorlása szenteket érlelt (Mária Magdolna).

A bánatnak a szeretettel való telítettségéből folynak sajátságai. Egyetemes, azaz minden halálos bűnre kiterjed. Istent nem lehet az egyik téren szeretni, a másikon gyűlölni. Ha az ember nem is emlékszik minden bűnére, szándékában benne van az elfordulás minden bűntől.

A bánat magában hordozza a megbocsátás reményét is. A szeretet bizalomra hangol, s a bizalom szüli a reményt. Azt azonban világosan kell látni, hogy a bánat nem saját erejéből törli el a bűnt. A megbocsátás Isten irgalmának a műve, nem pedig az emberi erőlködése. A bűnbánó fellebbez Isten irgalmához, amely megnyilvánul a megváltásban. A gyónás szentsége ennek az irgalomnak a realizálódása az egyes esetekben.

A bűnbánó azzal a szándékkal vallja meg bűneit a szentségben, hogy az Egyház hivatalos megbízottjától, az apostolok utódjától kapjon feloldozást. A bűnvallomás a bűnbánat megnyilvánulásának eszköze és a feloldozás feltétele. Vannak rendkívüli esetek, amikor a feloldozás feltételét képező bűnbánat más formában is megnyilvánulhat. Rendkívüli esetekben a bánat könnyei, egy kézszorítás vagy egyéb jelzés, főleg súlyos betegek esetében. A kórházi beteg ellátásánál az Egyház nem erőlteti a bűnvallomást. Elég, ha a beteg megbánja bűneit azzal a szándékkal, hogy ha majd felgyógyul, rendes körülmények között is elvégzi szentgyónását. A papnak ilyenkor fel kell oldoznia őt.

Rendes körülmények között a gyónó köteles megvallani a keresztség után elkövetett összes halálos bűnt, amelyek alól még nem kapott feloldozást. A kötelezettséget emberi módon kell érteni, azaz meg kell gyónni minden bűnt, amire emlékszünk.

Meg kell jegyeznünk, hogy szűk értelemben a bevallás kötelezettsége elsősorban halálos bűnökre vonatkozik. Ilyen bűnt pedig az követ el, aki teljesen tudatosan megsérti az erkölcsi rendet valamilyen fontos dologban. Nem kell, hogy tette kifejezetten Isten ellen irányuljon, elég, ha benne van a határozott erkölcsi értékek, illetve az ember személyes méltóságának a súlyos megvetése.

A szándékosság azt jelenti: az ember jobb belátása, azaz lelkiismerete ellen cselekszik. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a II. Vatikáni Zsinat után kialakult az Egyházban egy olyan téves közfelfogás, amely szerint egy hívő ember képtelen halálos bűnt elkövetni, tehát mindenki áldozhat gyónás nélkül. E téves nézetnek kettős gyökere van. Az egyik: visszahatás arra a Zsinat előtti, szélsőséges, aggályoskodó legalizmusra, mely a bűnben folyvást valamiféle törvényszegést látott, és így az ember valamiképpen mindig vád alá helyezhette magát Isten színe előtt. Ezt a felfogást jelenítették meg a sokszor túlságosan is aprólékos ún. „lelki tükrök” és az a közkeletű szólásmondás, hogy áldozni csak gyónással egybekapcsolva lehet.

A másik ok abban lelhető, hogy a modern pszichológia és antropológia tükrében az ember igazán sohasem ura önmagának, következésképp teljes tudatossággal és teljes szabadsággal sem rendelkezik, különösen ha szenvedélyek hatására követte el a bűnt. S ha még ehhez hozzávesszük, hogy a bűn elkövetése közben sokszor arra sem gondol, hogy a személyes, élő Istent meg akarja-e bántani vagy sem, akkor világos a következtetés: egy hívő ember halálos bűnt nem tud elkövetni, tehát gyónnia sem kell.

Ám arra nem gondolunk, hogy a bűn elkövetése nem a bűn végrehajtásának aktusában kezdődik, hanem abban a tudatos és szabadnak tekinthető szándékos megfontolásban, amely a bűnt előkészíti. Tehát megalapozottan állíthatjuk: az ember viszonylagos tudatossággal és szabadsággal (hiszen csak Istennek van abszolút értelemben vett tudatossága és tökéletes szabadsága) igenis elkövethet halálos bűnt, amit meg kell gyónnia. Az öngyilkos sem akkor követi el a halálos bűnt, amikor beveszi a mérgező orvosságot, hanem amikor az orvosságot ezzel a céllal beszerzi magának.

A feloldozás kiterjed a bocsánatos bűnökre is. Ezeknek megvallását inkább az alázatosság gyakorlásáért vagy lelkivezetés céljából szokták ajánlani. De megtisztulhatunk tőlük az Oltáriszentség vételével, a Miatyánk elmondásával, bánattal, jó cselekedettel is. Hiszen a bocsánatos bűnben nincs meg a bűn lényege, vagyis az Istennel való szakítás.

Az Egyház azt tanítja, a feloldozó papnak joga és kötelessége a bűnbánót megfelelő elégtételre kötelezni. Ezzel nemcsak az erkölcsi rend sérelmének jóvátételéről gondoskodik, hanem eszébe juttatja a bűnbánónak, hogy a földi Egyháznak a tagja. A földi Egyház pedig folytatja Krisztus engesztelő életét és szenvedését. Isten az elégtétellel kapcsolatban elengedi a bűnökért járó ideig tartó büntetést, de a mértéket, ahogy ezt javunkra írja, nem ismerjük.

Az emberi elégtétel nem Krisztus érdemeinek pótlása akar lenni. Engesztelésünk értéke az isteni elfogadástól függ. Maga a keresztre feszített Krisztus az elégtétel bűneinkért, s minél nagyobb odaadással végezzük el „jelképes” elégtételünket, annál nagyobb a biztosítékunk – amint az Atya elfogadja Krisztus elégtételét, Őmiatta elfogadja a mienket is. Krisztusnak az is diadala, hogy titokzatos testének tagjai az engesztelésben keresik a hozzá való hasonlóságot.

A bűnbánat szentsége csak akkor gyümölcsöző, ha párosul azzal az erős elhatározással, hogy a bűnöket és a bűnre vezető alkalmat a jövőben elkerüljük. Sok félreértés és a gyónástól való idegenkedés forrása volt egy olyan helytelen bűnbánati ima, amely az „erősen fogadom” kifejezéssel olyan „fogadalom” letételére kötelezte a gyónót, melynek megtartására képtelennek érezte magát. Ezért aztán többé nem ment gyónni. Pedig itt nem fogadalomról, hanem komoly ígéretről van szó. A jövő felett csak Istennek van hatalma, és mi csak bízhatunk Isten irgalmában, hogy a jövőben kegyelmével a jó útra terel minket. A komoly elhatározás tehát csak a gyónás jelenére vonatkozik azzal az eltökélt szándékkal, hogy a gyónásban kialakított megtért lelkiület igyekezzünk a jövőben is megőrizni Isten kegyelméből.

Ezt a felfogást egyébként is alátámasztja az a tény, miszerint a bűnbánat szentségéhez való járulás számtalanszor megismételhető cselekedet, nem pedig egyszeri szentség-felvétel, mint például a keresztség, a bérálás és az egyházi rend.

A kegyelem szétoasztása Krisztus főpapi hatalmának része. A bűnbocsátást Isten nevében csak azok gyakorolhatják, akik Krisztustól felhatalmazást kaptak. Krisztus a hatalmat az apostoloknak és utódaiknak adta, s ez a hatalom átszáll a püspökökre és a papokra. A természetjog és az Egyház a legszigorúbban kötelezi a gyóntatót a gyónási titok megtartására. Ezért is indokolatlan a gyónó félelme és szégyenérzete. A gyóntató pap nem azon csodálkozik, hogy valaki bűnt követett el, hanem inkább az lelkesíti és erősíti, hogy a gyónónál milyen őszinteséggel és bánattal találkozott. Ez rá is jótékonyan hat, hiszen ő maga is bűnös és Isten irgalmára szoruló ember, akinek ugyanúgy kell gyónnia, mint az Egyház bármely más tagjának.

A gyónási titok kötelezettsége levezethető a szentség természetéből. Krisztus a bűnbánót olyan dolgok bevállására kötelezte, amelyek csak Isten előtt ismeretesek. A hívő nem mint embernek, hanem mint Krisztus helyettesének vallja be bűnét. Amit Krisztus helyetteseként a szentség keretében tudott meg, az tehát nem eshet semmiféle emberi érdek alá. Nincs olyan tekintély, még a pápáé sem, amely a gyóntatót feloldozhatná a titoktartás alól. A pap a gyónáson kívül még a gyónóval sem beszélhet a dolgokról, legfőképpen akkor, ha a gyónó maga felhatalmazza rá.

Miután ismertettük a bűnbánat szentségének lényegét, és bebizonyítottuk, hogy a gyónás Krisztus által alapított szentség, rátérünk azon nehézségek ismertetésére, amelyek a gyónással kapcsolatban manapság felmerülnek.

Nekem nincs bűnöm

A gyónással szemben felsorakoztatott érvek sorában legtöbbször az első helyen áll ez a kijelentés: „Nekem nincs szükségem a gyónásra, mivel nekem nincs bűnöm”. Anélkül, hogy azonnal elutasítanánk ezt az ellenvetést, amelyet az sem vehet egészen komolyan, aki mondja, vizsgáljuk meg, vajon milyen közgondolkodás húzódik meg e kijelentés tartalma mögött!

Egy olyan társadalmi közegben, ahol a „kollektív felelősség” fogalma eltorzult, ahol az adminisztráció útvesztőjében elvész az egyéni felelősség, nem csodálkozhatunk azon, hogy az egyén büntudata is elhomályosul. Márpedig sok hívő ilyen társadalmi közegben nevelődik és él. Neki nincs bűne, bűne csak másnak vagy másoknak van. Ám ez a „kivetítés” mégiscsak arra utal, hogy az egyéni büntudat nem veszett ki egészen az emberekből, hiszen ha a felelősséget másra hárítjuk, akkor ezzel közvetve saját büntudatunkról is vallunk. A felelősség ugyanis valamiféle egyéni, etikai értelemben vett szabadságot is feltételez. A szabadság és a felelősség pedig olyan erkölcsi kategóriák, melyek az erénnyel és bűnnel vannak kapcsolatban.

Az emberek kollektív tudatalattiját manapság át meg áthatja egy olyan téves bűnfogalom, amelyet helytelenül és illetéktelenül vetítenek ki a keresztyén üzenet önértelmezésére. Sokan ugyanis a bűnön valamiféle jogi szabálysértést vagy bűntényt értenek, ami a közösség életét szabályozó törvények megsértését jelenti, mégpedig „kívülről” rábizonyítható módon. Nem kétséges, a bűnnek egy ilyen „külső”, jogi arcúata is létezik, illetve lehetséges, hogy valamiféle „belső bűn”, erkölcsi értelemben vett véték egyben jogi vétség is legyen.

De nem csak az a bűn, ami az állami törvények vagy a viselkedési elvárások (etikettszabályok) megsértését jelenti. Minden „külső bűn” gyökere ui. belső eredetű, és ezért erkölcsi színezete is van. Belső megfontolás és elhatározás húzódik meg külső tetteink hátterében, és épp a fontolgtatás és döntés tárja fel szabadságunkat és felelősségünket, amiről lelkiismeretünk tanúságot tesz. Hajlamosak vagyunk azonban arra, hogy az így megnyilvánuló szabadságot és felelősséget ne vegyük észre, és hajlamainkra, illetve a körülményekre hivatkozva erkölcsi bűneinket elkendőzzük. Így azután „kifelé” úgynevezett jó emberek vagyunk, tisztas állampolgárok, akik nem szerepelnek a rendőrség bűnügyi listáján, s ezért úgy gondoljuk, valóban nincs is mit gyónnunk.

Egy korábbi egyházi nevelés és gyakorlat, mely sokat megőrzött az ószövetségi, farizeusi bűnértelmezésből, szintén felelős lehet azért, hogy az átlagos tájékozottsággal rendelkező hívő úgy gondolja: az Egyház is valamiféle jogi szervezet, amely külső előírásokkal igyekszik híveit fegyelemben tartani. Ebben az összefüggésben bűnös az, aki ezeket az egyházi (isteni) parancsokat megszegi.

De figyeljük csak meg, miképpen érvel tovább az így gondolkodó ember! A mai embernek amúgy is nagyon sok rendszabályhoz kell alkalmazkodnia, ha zavartalanul kíván élni a társadalomban. Mi haszna abból, ha még az egyházi szervezet előírásainak megtartásával is nehezítik életét? Az Egyház tehát ne terhelje az emberek egyébként is nehéz életét „tilalomfák” felállítással, és ne zavarja többlet-büntudattal hívei lelkiismeretét, hanem legyen inkább a mindent „megértés”, a szabad szeretet és spontaneitás „humánus” közössége.

Az előbbi érvelésből kitűnik, hogy a „nekem nincs bűnöm” morális attitűdje mögött nem csupán eltorzult társadalmi tudat és erkölcsi szemlélet húzódik meg, hanem egyszersmind az Egyházzal s annak bűn-, bűnbánati felfogásáról vallott téves nézetek is rejtőznek.

Az újszövetségi értelemben vett büntudat feltétele először is az, hogy valaki abban az értelemben véve vallja magát az Egyház tagjának, amint ezt az Egyház saját önértelmezése szerint hirdeti. Az Egyház Krisztus által alapított közösség, amelyet Jézus Krisztus kiválasztott apostolaira és azok utódaira bízott, hogy általa megszentelje a világot.

Az Egyház tagjai tudatában vannak annak, miszerint nem érdemeik alapján, hanem kegyelemből lettek kiválasztva arra, hogy az Újszövetség választott népeként, Isten népe tagjaiként szolgálják az emberi nem üdvösségét. A keresztségben és bérmlásban azért kapták meg a Szentlelket, hogy az erejüket meghaladó tanúságtételben Isten Lelke erősítse és támogassa őket.

Ezért az Egyház a tagjaitól folytonos megtérést kíván. A megtérés nem más, mint a természetfölötti küldetés tudatosítása és tettekre váltása, akárhányszor az önös érdekek feláldozása árán is. A megtérés során a hívő folyvást ahhoz az elváráshoz „igazítja” magát, amely keresztyén elkötelezettségéből következik. Az így értelmezett egyháztagság összefüggésében a bűn és bűnbánat is pozitív jelentést kap. Az élő hit és tevékeny szeretet megtanít arra, hogy ne csupán törvényszegést lássunk a bűnben, hanem olyan mulasztást is, amely gondolataink, tetteink és a keresztyén hivatásra való elkötelezettségünk feszültségéből származik.

Ha Istenhez való kapcsolatunk nem pusztán racionális vagy „dologi” síkon mozog, hanem az élő egyháztagság követelményének megfelelően személyes-egzisztenciális kapcsolat, akkor ebben az összefüggésben az erény-bűn-bűnbánat etikai kategóriái is személyes jelentést kapnak.

A folyvást megtérő keresztyén ember a hit által tudja, Isten „előbb szeretett minket”, ezért behozhatatlan eladósodási, elkötelezettségi viszonyba „keveredett” Istennel Jézus Krisztus érdemeinek következtében. Ugyanakkor a hegyi beszéd erkölcsi tökéletesség normájáról is tud, amely azt hirdeti: „Legyünk tökéletesek, amint mennyei Atyánk tökéletes”. Szent Pál apostol figyelmeztetéséről is hallott, miszerint „kegyelemből üdvözlöttek a hit által, s ez nem a ti érdemetek”. Ha valaki a hit által a megtérés következményeként megtapasztalta Isten feléje irányuló megelőző szeretetét, akkor úgy érzi, Istennel való viszonyában egész életen keresztül mindig marad „behoznivalója”.

Az isteni szeretet közeledésére szeretettel kíván válaszolni, és érzi, hogy a „szeretetnek mindig van még egy kis jövője”. Sohasem mondhatjuk el ugyanis magunkról, hogy már tökéletesek vagyunk a szeretetben. A keresztyén ember tehát túljutott már a törvényszegés alacsonyabb szintű bűnértelmezésén, és eljutott ahhoz a bűnfelfogáshoz, ami a bűnben „hiányt”, valamely gyakorlandó erény hiányát látja meg. Ebben az összefüggésben a bűn nem más, mint annak a szeretetnek –különbféle fokon és intenzitásban való – hiánya, amelyet az Isten elvár tőlünk, és amelynek gyakorlásához Szentlelkének segítségét megígérte és megadta.

A helyes keresztyén büntudat pedig nem valamiféle tudatalatti szorongást kiváltó lelki gúzsbakötöttség, hanem életre ösztönző és az erényes életre lendületet biztosító lelki beállítottság: annak tudatosítása, hogy mily csodálatosak Isten elgondolásai felőlünk, s mi ennek a bizalomnak mily kevésbé tettünk még eleget.

A szentek életéből tudjuk, ők is gyóntak (és gyónnak). Az ő büntudatuk ilyen. Ők nem mérícskélnek „bocsánatos” és „halálos”, „súlyos” és „kevésbé súlyos” bűnöket. Nem mondogatják: „Halálos bűnt egy hívő ember úgysem tud elkövetni”, a bocsánatos bűnöket pedig úgymond „nem kell meggyónni”, ezért tehát sohasem kell gyónni, hanem „elég áldozni”.

Ők valóban átérzik: az Úr Jézus azért bízta rá az apostolokra és utódaikra a bűnbocsánat hatalmát, mert a jelen üdvrendben is botladozó emberek maradunk, s megváltottságunk ellenére is képesek vagyunk szabad akaratunkat helytelenül gyakorolni, és így elveszíteni keresztségi ártatlanságunkat. Szükségünk van tehát – s ezt is az Úr Jézus (s nem „csupán” az Egyház) tanítja – a bűnbánat szentségének erejére, ahol megkapjuk a Szentlelket, aki megerősít, hogy képesek legyünk Istennel szemben szeretetadósságunk törlesztésére.

Megvilágosítja továbbá elménket, hogy helyes önismeretünk legyen, s így bűnbánatunk ne merüljön ki az önigazolások rendszerének szövögetésében, a sanyarú körülményekre, a megváltoztathatatlan „természetünkre” és az ún. rossz emberekre való folytonos hivatkozásban, hanem merjük igazán felnőtt, Krisztusban „nagykorú”, felelősséget vállaló emberként megvallani bűnösségünket. És nem csak „magunkban”, az „Isten színe előtt”, hanem úgy is,

mint az Egyház tagjai, akik vétkeinkkel a „szentek egyházát” járattuk le Isten és emberek előtt. Ezért a folyvást megtérő, élő egyháztagnak tudja, bűnei nemcsak Istenre, hanem az Egyházra is tartoznak, amelynek képviselője a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásánál a püspök, illetve a pap.

Miért a papnak gyónjak?

Sokak száján elhangzik ez a kérdés, és válaszuk az, hogy „a pap is csak olyan ember, mint én”. Miért tárjam fel hát egy „ismeretlen” ember előtt legbenső világom titkait, amikor az sem tökéletes, bizonyára neki is vannak bűnei?

Még mielőtt közelebről válaszolnánk erre az ellenvetésre, távolabbról kell megvilágítanunk a kérdést, és pedig a közvetítés problémájának oldaláról. A közvetítés Isten és ember között mindig nehézséget jelentett az embereknek. A nehézség arra a felvilágosodás korából származó deizmusra vezethető vissza, amely a vallással kapcsolatos beállítottság legkényelmesebb formája. A deizmus tanítása szerint ugyanis elfogadhatom valamiféle istenség létezését, de azzal a feltétellel, hogy az nem avatkozik bele a világ rendjébe, sem az én életembe, illetve csak akkor és úgy avatkozik bele, amikor és ahogyan ez pillanatnyi érdekeimet szolgálja.

E felfogás lényege tehát az, hogy Isten éljen „a maga törvényei” szerint, és az ember is alakítsa életét a maga által hozott erkölcsi szabályok szerint. Ez a beállítottság azért a „legkényelmesebb”, mert még az ateizmus Isten létét tagadó szellemi fáradozásaitól, azaz Isten léte tagadásának bizonyítása alól is felment. E szemlélet szerint nincs szükség közvetítőre Isten és ember között, s ha netán az embernek épp egy „hézagpótló Istenre” lenne szüksége, akkor is „közvetlenül” fordulhat a maga Istenéhez.

Nincs tehát szükség sem egyházra, sem papra, sem dogmákra vagy erkölcsi törvényekre. A felvilágosult, „nagykorú” ember képes arra, hogy szükség esetén maga alakítson ki elveket és szabályokat élete formálásához.

Nem kell különösebb magyarázat ahhoz, hogy megértsük: a kereszténység szöges ellentétben áll a deista felfogással. A kereszténység kinyilatkoztatott vallás, ami azt jelenti, a „kezdemenyezés” Isten és az ember viszonyában Isten oldaláról jön, és az embernek kötelessége valamilyen formában állást foglalnia e közeledéssel kapcsolatban.

A bibliai kinyilatkoztatás arról tudósít, hogy az evilági létrendben az ember képtelen arra, hogy „színről színre” láthassa Istent. Ezért Isten mind az Ó-, mind az Újszövetségben közvetítőket rendelt, akik feltárják az ember számára az Ő akaratát. A közvetítők csupán „szolgák”. Isten választja ki, Ő rendeli őket az Ószövetségben a választott nép szolgálatára. Az Újszövetségben sincs ez másképp. Itt is Ő választja ki szolgáit, és Egyháza által jóváhagyatja – megfelelő próbaidő és vizsgálat után – küldötteinek hivatását. „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket” (Jn 15,16), mondja az Úr Jézus az apostoloknak, és ez az apostolok utódaira is vonatkozik.

Hegel szerint a kereszténység azért a legtökéletesebb vallás, mert benne valósul meg a legtökéletesebb formában a közvetítés Isten és a világ között. Szerinte (és ebben teljesen egyetérthetünk a neves német filozófussal) Jézus Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember egyszer s mindenkorra megoldotta a közvetítést Isten és ember között. Nála tökéletesebb közvetítő nincs.

Az Újszövetségből ismeretes, hogy Jézus Krisztus egyházat alapított, amelynek irányítását az apostolokra és utódaikra bízta, akiknek megígérte és megadta a Szentlélek ajándékát, hogy Jézus szándéka és tanítása szerint töltsék be az Egyház történelmi küldetését az emberiség nagy családjának Istenhez vezetésében. Hogy Jézus mennyire azonosította magát Egyházával és küldötteivel, azt jól megvilágítják szavai: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg, aki engem megvet, azt veti meg, aki engem küldött” (Lk 10,16).

Természetesen ez az azonosítás csak akkor gyümölcsöző és hatékony, ha az Egyház és megbízott szolgái valóban a Szentlélek irányítására hallgatva Jézus szándéka szerint töltik be történelmi küldetésüket. Ennek ellenére a közvetítés mindig botrány volt és marad, mert elfogadása hitet követel, a hit pedig alázat nélkül nem lehet élő.

A választott nép „közvetítésének” emberi arculatán is megütközött a pogány világ. Jézus „közvetítését” is elvetette az akkori Izrael vallási vezetősége. Ezért feszítették keresztre. Mert „ember” létére Istenné tette magát. Az Újszövetség választott népe, az Egyház is mindig botránkö volt az emberek szemében. Hit híján természetfölötti lényegét sohasem tudták elfogadni, és ezért próbálták (és próbálják) „besorolni” valamiféle emberi alakulatba vagy intézménybe.

Mivel az Egyház hivatásos képviselői a püspökök és a papok, ezért őket is nehéz „besorolni” a társadalomba. Ha természetfölötti küldetésük szolgálatát igazán komolyan veszik, akkor számítaniuk kell arra, hogy üldözött vagy „megtűrt” személyek lesznek az emberi közösségben.

Ennek ellenére tapasztalhatjuk, sok papot „elfogadnak” a közvetítéssel egyébként nehezen megbarátkozó emberek. Ennek az a magyarázata, hogy személyi értékeiket vagy tevékenységeiket (tanítás, szervezés, jótékonyosság) be tudják sorolni az úgymond hasznos társadalmi tevékenységek közé, illetve bizonyos tulajdonságaik emberileg vonzóvá teszik őket mások előtt. Azonban ez általában nem a püspökökre vagy papokra vonatkozik (mint az apostolok utódaira), hanem az egyes konkrét emberekre. Olyan közvetítőket szívesen elfogadnak az emberek, akiket maguk választottak, de csak addig, ameddig ezek a „választók” elvárásainak megfelelnek.

Szívesen tárják fel szívük legbensőjét egy „megértő” barát vagy orvos, illetve pszichológus vagy pszichiáter előtt, akit akkor „fizetnek meg jól”, ha az szájuk íze szerint beszél. Csakhogy egyre nem gondolnak. A pszichiáter csak természetes szinten tud gyógyítani, a pap viszont a kegyelemközvetítéssel természetfölötti orvoslást nyújt. A pszichológus csak természetes énem adottságaiból kiindulva tudja „helyére tenni” személyiséget, míg a gyóntató pap Isten örök elgondolásával, rólam kialakított képével szembesít engem a bűnbánat szentségében.

Az Úr Jézus „közvetítését” elfogadták a kortársak addig, ameddig kenyeret szaporított és betegeket gyógyított. Ám amikor a vagyonról való lemondásra és a kereszthordozásra szólította fel követőit, a tömegek elfordultak Tőle. A gyóntató pap felszentelésében nem arra kapott küldetést és felhatalmazást, hogy evilági szociális vagy magánügyeket boncolgasson, vagy lelki betegségeket gyógyítson, hanem arra, hogy a „szentek egyházának” képviselőjeként Isten megbízásából szembesítse a bűnbánó hívőt – bűneinek megvallása után – azzal a természetfölötti elvárással, amellyel Isten fordul feléje.

A gyóntató pap a felszentelésben megkapta a Szentlelket, hogy képes legyen e karizma segítségével felismerni a gyónó Isten előtti állapotát, és tudjon eligazítást nyújtani az Istennek tetsző életre. Közvetítése nem csupán a lelkivezetésben nyilvánul meg, hanem elsősorban a feloldozásban. A feloldozás szavai Isten irgalmas szeretetének evangéliumát hirdetik a bűnbánó egyháztagnak számára. E szavak az Úr Jézus kifejezett rendelkezése szerint hatékony szavak, vagyis „időben” is megvalósítják a kijelentés tartalmát: „Akinek feloldozást adtok, feloldozást nyer, akit nem oldoztok fel, az nem nyer feloldozást” (Jn 20,23).

A feloldozás szavainak isteni ereje van. Nincs olyan emberi hatalom, amely a múltat képes lenne eltörölni. Ha nem is emlékezünk múltbeli vétkeinkre, botlásainkra, azok akkor is megvannak. Ami megtörtént, azt nem lehet megváltoztatni. Ám Istennek van hatalma ahhoz, hogy a „múltat végképp eltörölje”. A bűnbánatot tartó, bűneit megvalló gyónó feloldozást nyert. Jézus Krisztus kereszthalálának „elégtételébe” az imádkozó, jó cselekedeteket végző elégtételével bekapcsolódó gyónó Jézus érdemeire való tekintettel „új lapot kezdhet” életében. Nem létezik olyan bűn, amelyet az Isten iránti szeretetből fakadó bűnbánat az Egyház szentségi rendjébe beleágyazva el ne törölne.

A bűnbánat szentsége megadja az embernek az igazi „Lélekben való újjászületést”, ami egyébként lélektani szempontból igen hasznos és gyümölcsöző lehet. Az így újjászületett ember ugyanis megszabadul tudatalatti szorongásaitól, és reménységgel nézhet a jövő, sőt az örök élet abszolút jövője felé.

Nem kétséges – a gyónás nehéz, mert kemény önvizsgálattal párosul, és az embernek le kell győznie szégyenérzését. Valójában minden, gyónás ellen felhozott érv háttérében az húzódik meg, hogy szégyelljük magunkat egy másik ember (a pap) előtt. A szégyen tulajdonképpen nem más, mint valamiféle önmagunk ellen irányuló harag, mivel valamely magunk elé kitűzött célnak vagy elvárásnak nem tudtunk eleget tenni. A mások előtti szégyen kínzó érzését még az is fokozza, hogy úgy véljük, gyengeségünk a nyilvánosság miatt ismertté lesz. Hiába köti a papot a gyónási titok, sok gyónó mégis úgy véli, gyónása után – főleg, ha ismerős papnál gyónt – a pap „más szemmel” fog nézni rá. Ezért keres ismeretlen gyóntatót, vagy tán teljesen el is hagyja a gyónást, és azt mondja: „Én majd ezt az Istennel elintézem”. Különösen a hatodik parancsolattal kapcsolatos bűnöket szégyelli a felnőtt ember. Haraggal fordul önmaga ellen, hogy egyébként erős akaratereje cserbenhagyta az ösztönök szorongató készletével szemben.

Nem kétséges, volt (s tán van is) olyan gyóntatási gyakorlat, mely a bűnök középpontjába helyezte a hatodik parancsolat elleni vétkeket. Ez túlzás! A hatodik parancsolat ugyanis nem is az első, de nem is az utolsó parancsolat, hanem a hatodik. Ám az is túlzás, ha ezt a témakört kiiktatjuk a bűnök sorából, és egyszerűen emberi gyengeségnek nevezzük, amit nem kell meggyónni. Az ösztön önmagában nem bűn, hanem az életet szolgálja, de zabolátlansága felszabadítja az emberben az önzést. Az önzés pedig – épp a hatodik parancsolat témakörében – szívesen takarózik a szeretet „mindent eltakaró” általánosságába, s csak éppen arról feledkezik meg, hogy különösen ilyen helyzetekben az Isten iránti szeretet előbbre való a felebaráti szeretetnél.

A szégyenérzés leküzdése nem könnyű, de megvalósítható feladat, különösen ha a helyes önszeretet, alázat és az Istennel való kiengesztelődés vágya serkenti. Az Anyaszentegyház mindig is megértésre és irgalomra buzdított a gyóntatóit. Ma is azt kívánja tudatosítani bennük, hogy ők pusztán Isten megbocsátó szeretetének közvetítői, akik maguk is rászorulnak Isten irgalmára és az Egyház bűnbocsánatára.

Mindig ugyanazt gyónom

Különösen felnőttkorban hangzik el a lemondó hangú kijelentés a hívek szájából. „Mindig ugyanazt gyónom, így hát nincs is értelme a gyónásomnak.” Főleg férfiakat tart vissza a gyónástól a régi bánatima szövege: „Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem!”. Pedig a bánatima szövegének azt kell kifejeznie, hogy a gyónó jelenlegi állapotát és a múltat elítéli, elveti belőle azt, ami rossz volt, bűneit bánja, és bízik Isten kegyelmében, mellyel együtt akar működni, hogy a jövőben Istennek tetsző életet élhessen. Gyónni annyiszor lehet, ahányszor ezt a bűnbánó lélek igényli, az Anyaszentegyház mégis arra buzdítja híveit: az aggályosság miatt se túl gyakran – ám a lelki életben könnyen kialakuló lazaság miatt –, se túl ritkán ne gyónjanak. Hogy kinél milyen gyakorisággal történjék a gyónás, azt legjobban a gyónót ismerő lelkivezetővel való megbeszélés alapján lehet eldönteni (később ezt esetleg az illető maga is jól meg tudja ítélni).

Az Anyaszentegyház tudja, egyszerre vagyunk „igazak és bűnösök”, sokszor visszaesünk ugyanabba a hibába. Ezért iktatja be a szentmise elejére a közös bűnbánati imát, szorgalmazza a közösségi bűnbánati szertartásokat, és mindenekfölött ajánlja a személyes gyónást. A bűnbánat szentségéhez annyiszor járulhatunk, ahányszor keresztségi ártatlanságunkat elveszítettük, vagy ezt az ártatlanságot saját hibánkból komolyan veszélyeztettük.

Ne feledjük – a bűnbánat szentsége kegyelmet közvetít! Ez azt jelenti – Isten életében részesedünk általa. Ha olykor úgy is tűnik, hogy látszólag semmit sem haladtunk előre a lelki életben, az objektív helyzet mégiscsak más: növekedett bennünk az Isten iránti szeretet, erősödött a hit, elmélyült az alázat, és gyakoroltuk a bűnbánat erényét. Azt már csak halálunk után fogjuk megtudni, hova is jutottunk volna a lelki életben látszólag hatástalan, „mindig csak ugyanazt gyónó” szentgyónások nélkül.

A gyónást halogató, időhiányra hivatkozó lanyha lelkiület nem veszélytelen. A lanyhaság közönyt, a közöny hitetlenséget szül. Azt sem árt megfontolni, amit egy régi latin mondás így fogalmazott meg: „Qui non proficit, deficit”. Aki nem halad előre, az visszafelé halad. A „beérkezetség” önbecsapó önelégültséget takar, ami megmerevedéshez, majd süllyedéshez vezet.

A bűnbánat szentsége kiszolgáltatásának új rendje lehetőséget nyújt arra, hogy az ún. „rutingyónások” helyét átvegye a személyre szóló, bűnbánati igehirdetésen alapuló, „szentségi szituációt teremtő” gyónás. Ebben a szentségi szituációban nem a „bíró” találkozik a „vádlottal”, hanem az Egyház két bűnös-bűnbánó tagja szembesül az Isten igéjével a Szentlélekben.

Az egyik bűnbánó (a gyóntató) feladata a bűnbánati igehirdetés – esetleg egy megfelelő szentírási szakasz felolvasásával – és Isten megbocsátó jóhírének kinyilvánítása az Egyház nevében, a feloldozás szavaiban.

A másik bűnbánónak (a gyónónak) bűnbánatát vétkei megváltásával kell bizonyítania, és vállalnia kell azt az elégtételt is, amely kifejezi, hogy ő sorsközösségben kíván lenni a bűneinkért engesztelő, áldozatot vállaló Jézus Krisztussal.

A karthauziaknál volt (tán még ma is van) egy szép szokás. Amikor az egyik szerzetes gyónni megy a másik szerzetes paphoz, akkor nemcsak a gyónó, hanem a gyóntató is letérdepel. Ezzel is jelezni kívánja: ő is bűnbánó bűnös, aki Isten irgalmára szorul, és szolgálatát Jézus Krisztus nevében csupán mint közvetítő eszköz végzi.

Napjainkban a gyónásnak ilyen személyes és a közösségi bűnbánati liturgiában az egész Egyházat átfogó nyilvános jellege kezd előtérbe jutni. Ez jobban elválasztja a személyes gyónást a lelkivezetői beszélgetéstől, ami egyébként együtt és kölcsönhatásban is történhet ott, ahol erre a feltételek biztosítottak. Akkor felelünk meg leginkább az Egyház hagyományos bűnbánati szemléletének és a II. Vatikáni Zsinat liturgiára vonatkozó tanításainak, ha az előbbi

összefüggésben – túlzások és hangsúlyeltolódások nélkül – kívánunk az Egyház bűnbánó és újjászülető tagjai lenni. A gyónás e megújuló gyakorlata segíthet bennünket a bűnbánat szentségével kapcsolatos különféle „ellenérzések” leküzdésében.